

Lausunto Raimo Jaakkolan tutkimuksesta

Tähänastinen oppimistyyliin kohdistunut tutkimus on ollut teoreettista perustaa haeskelevaa ja peruskäsitteidenkin käyttöön vastaavasti ollut epätarkkaa, merkityksiltään tutkimuksesta toiseen vaihtelevaa. Tämä on kaikei luettava Raimo Jaakkolalle lieventäväksi asianhaaraksi, kun hänenkin opinnäytetyötään rasittavat samat heikkoudet. Joka tapauksessa Jaakkola on onnistunut teoriaraken-teidensa muodostamisessa ja soveltamisessa niin hyvin, että työn empiirinen osa on tuottanut huomionarvoisen panoksen aikuisten oppimistapojen tutkimukseen.

Raportin alkuluvut (2. ja 3.) sisältävät laajan katsauksen aikaisempaan oppimistyyli tutkimukseen ja määrittelevät peruskäsitteistöä omaa työtä varten. Tässä tarkastelussa tekijä ei esitä siinä määrin omaa kehittelyä tai kriittistä arviointia, että alkuluvuilla olisi huomattavaa merkitystä itsenäisenä tutkimusosana. Empiirisen työn viitekehyyksi tarkastelu taas on laveanpuoleinen ja antaa sijaa sellaisellekin ainekselle, joka on turhaa painolastia. Oppimistyylien sijoittaminen minäkuvalle rakentuvaan hierarkkiseen käsittekonstruktioon (kaavio 3 s. 23) herättää kriittisiä vastaväitteitä kuten koko rakennelma. Työn kokonaisuuden kannalta sillä ei ole paljonkaan merkitystä, sillä empiirisen aineiston käsittely se ei juuri ohjaa.

Jaakkolan perehtyminen kognitiivista oppimisteoriaa käsittelevään kirjallisuuteen on suuntautunut pääasiallisesti tyyli tutkimukseen. Tietty teoreettisen hallinnan suppeus on ilmeisesti rajoittanut kriittisen etäisyyden ottamista oppimistyylikehitelmiin. Jaakkola mainitsee — suomalaisiin Leimaniin ja Engeströmiin viitaten — tähän tutkimukseen kohdistetusta kriittistä (s. 58), mutta väistää sen pohtimista oman tutkimuksensa kannalta. Johan

von Wrightin vastaavat arvioinnit jäävät huomiotta.

Oman tutkimustehtävänsä Jaakkola muotoilee: ”Mitkä ovat aikuisopiskelijoiden itsearvioituiden oppimistyyliä ja mitkä ovat näiden oppimistyylien yhteydet eräisiin referenssimuuttujiin?” Teoreettisen kehyksen mukaisesti yhdeksi osaongelmaksi asetetaan oppimistyylien ja minäkuva- piirteiden yhteydet. Lisäksi tutkitaan oppimistyylien yhteyksiä aikuisopiskelijoiden oppimisesteisiin ja heidän ilmaiseksiinsa osallistumistavoitteisiin. Vielä haetaan yhteyksiä oppimistyylien ja aikaisempien opiskeluko- kusten sekä ”yleisten taustatekijöiden” väliltä. Nämä osa- ongelmat ovat sinänsä relevantteja ja kiinnostavia. Kaikkien selvittely yhden henkilön opinnäytetyössä on kuitenkin hajoittanut voimavaroja niin aineiston keräämisen kuin käsitteilyynkin vaiheissa. Esimerkiksi osallistumistavoitteiden jättäminen tämän tutkimuksen ulkopuolelle ja perusteellisempi syventyminen opiskelusteisiin — opintoti- lanteissa koettuihin oppimis- vaikeuksiin — olisi ehkä aut- tanut saamaan enemmän valaisua pääongelmaan.

Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin joukko aikuisopiskelijoi- ta, jotka osallistuivat itäsuomalaisissa kansalaisopistoissa kevätkaudella 1982 joko avoimen korkeakoulun käyttäytymistieteellisiin opintoihin (hyväksytyjä 179) tai vieraitten kielten opiskeluun (103). Nämä täyttivät oppitunnilla joukkokyselynä lomakkeen, joka oli esitettävä ja käsitti muiden kysymysten ohella kaikki tutkimuksessa käytetyt mittarit. Tutkittavien valinnan ja kyselyn toteuttamistavan suhteen ei ole menetelmällisesti isompaa huomauttamista.

Lomakkeen oppimistyyli- inventaario muodostettiin ilmeisen eklektisesti. Osiot poimittiin useasta tutkimuksesta, mm. Joensuun korkea-

koulussa kokeillusta mittarista ja Kolbin inventaariosta. Väittämien käsitteellinen suhde oppimistoimintaa suora- naisesti ohjaavaan orientoitumistapaan vaihtelee siten suuresti, samoin ne teoreettiset kehukset, joiden varassa ao. tyyliulottuvuuksia on aikaisemmissa tutkimuksissa muodostettu. Tästä sekakoosteisuudesta huolimatta mittari kokosi vastausaineiston, joka kimputtui faktorianalyysissä varsin järkeenkäyvällä ja kiinnostavalla tavalla: saatiin neljä faktoria, jotka tutkija nimitti analyttiseksi, konkreettiseksi, teoreettiseksi ja doktrinaariseksi oppimistyyliksi. Omaksutun oppimistyyli- teoreettisen kehikon perustalta ja rajoissa faktorien tulkinta on sujunut osavasti. Sitoutuminen tähän kehikkoon on kuitenkin asettanut havaintojen pohdinnalle turhan kaa- voittavat rajat. Ei ole esimerkiksi perusteltua olettaa faktorien edustavan keskenään rinnasteisia ja vaihtoehtoisia suuntautumistapoja ja preferenssejä kuten Jaakkola näyttää tekevän. Siten analyttiseksi ja teoreettiseksi oppimistyyliksi nimetyt faktorit kokaavat oppimistoimintaan liittyviä suhtautumistapoja, käsityksiä ja toimintavalmiuksia siinä määrin eri perustein, ettei ao. väittämien positiiviset korrelaatiot yli faktorirajojen ole mitenkään odotettavasti selittäviä. Onhan odotettavaa, että merkityskokonaisuuksien hahmottamiseen pyrkivä oppimisorientaatio (analyttinen tyyli) ja oman arvion mukaan hyvät valmiudet oppia ja muistaa käsitteitä ja yleisiä periaatteita (teoreettinen tyyli) ovat yhteydessä keskenään. Samoin on odotettavaa että käytännön kokemukseen turvaava teorian vierastaminen (konkreettinen tyyli) korreloi toistavan oppimistavan (doktrinaalinen tyyli) kanssa.

Oppimistyyli muuttujien preferenssien tarkastelu huip- parvojen katkaisu- ja luokit- telumenetelmän avulla on

metodisesti näppärää ja tuottaa myös kiintoisia havaintoja. Kaavamaisista on kuitenkin puhua preferointitulosten perusteella vaihtoehtoisista oppimistyyliästä ikään kuin reaktiot yksittäisiin väittämiin edustaisivat vastaajien todella kokonaisuuksina omaksumia, faktoreiksi erottuneita tyyliä. Hyvin kiinnostavaa on joka tapauksessa että joka toisen vastaajan hallitseva oppimistyyli on konkreettinen; ts. käytännön kokemukseen turvautuva ja teoriaa vieroksua suhtautumistapa on varsin yleinen niin avoimen korkeakoulun aineita kuin kieliäkin opiskelevien opintoasenteena.

Havainnot oppimistyylien yhteyksistä oppijain taustaan, minäkuvaan, oppimisesteesiin ja tavoitteisiin jäävät niukahkoiksi. Näin käy mm. oppimisminäkuvan piirteiden ja oppimistyylin tarkastelulle, vaikka tämä yhteys on tutkimuksen viitekehäksessä asetettu keskeiseksi. Ongelman empiiriseen selvittelyyn on käytetty lyhyttä minäkuvainventaaria, jonka avulla rakentuu seitsemän piirteen profiili. Näin suppea ja yleinen minäkuvan arviointi jää kovin pintapuoliseksi ja luotettavuudeltaan epämääräiseksi. Oireellista on, että avoimen korkeakoulun opiskelijat keskittyivät arvioinneissaan niin

lähelle neutraalia keskiväliä, että profiilista tuli jokseenkin suora viiva. Jotkin tyyli- ja minäkuva-arviointien suhteet ovat kuitenkin valaisevia. Niinpä teoreettista tyyliä preferoivat arvioivat itsensä suhteellisen lahjakkaita, doktrinaarisilla on taas vaatimaton käsitys lahjakkuudestaan.

Oppimisesteongelman selvittely perustuu sekin kómpeleön ja ylimalkaiseen mittaukseen mutta silti on saatu joitakin huomionarvoisia tuloksia. Sekä tyylipreferenssien perustaa että opintotilanteissa esiintyviä oppimisvaikeuksia valaisevat havainnot, joiden mukaan konkreettisesti ja doktrinaarisesti suuntautuneet ovat useimmin ilmoittaneet pulmiksi liian nopean opiskeluvauhdin, vaikeat tehtävät ja opiskelutekniset puutteet. Jaakkola on aiheellisesti viitannut heikkoon itseluottamukseen tyylipreferenssien ja oppimisvaikeuksien yhteisenä taustatekijänä.

Opiskelijain esittämien opintotavoitteiden ja tyylipreferenssien välillä ei voitu osoittaa odotettua yhteyttä, mikä todennäköisesti johtui tavoitteiden mittaustavasta. Tavoitevalintoja tiedusteltiin kysymyssarjalla, joka jokseenkin sellaisenaan oli otettu Lehtosen ja Tuomiston toisenlaiseen tehtävään kehittämistä lomakkeesta. Muuten-

kin Jaakkola sivuuttaa tavoiteproblematiikan vähällä puutumatta esimerkiksi tavoitesuuntausten jäsentelyongelmiin, joista aikuiskasvatustutkimuksen piirissä on pitkään keskusteltu.

Raimo Jaakkolan tutkielma edustaa arvioni mukaan hyvää keskitasoa samantapaisiin ongelmiin suuntautuneiden ja vastaavia menetelmiä käyttävien opinnäytetöiden joukossa. Vaikka sitoutuminen aikaisemman oppimistyyliin tutkimuksen kehittämiseen aiheuttaa kaavamaisuutta on havaintojen tulkinnoissa ja kokoavissa yhteenvedoissa myös kiitettävää pyrkimystä omakohtaiseen pohdintaan ja yleiseen tieteelliseen kriittisyyteen. Niinpä menetelmien luotettavuutta on pohdittu useassa yhteydessä; tosin esimerkiksi sellainen validiteetin ongelma kuin vastaajien edellytykset mieltää abstraktit väittämät ja vaihtoehdot oletetulla tavalla on jäänyt vähälle huomiolle.

Raportin kieliasu on viimeistelemtön ja joistakin mutkikkaista lauserakenteista selviää tarkoitus vain hermeneuttisen ymmärtämisen menetelmällä.

Aulis Alanen